

دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد

مرکز تهران

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته

جغرافیا و برنامه ریزی شهری

عنوان پایان نامه:

ارزیابی کاربری اراضی شهرهای مذهبی

باتاکید بر شکل گیری گذرهای زیارتی

(نمونه موردی: محور نواب کلان شهر مشهد)

استاد راهنما:

دکتر اسماعیل علی اکبری

استاد مشاور:

دکتر مصطفی طالشی

دانشجو:

همتا دلقندی

تابستان ۱۳۸۸

Payam Nour univercity
Tehran center
Geography group

Thesis for receipt master grade in urban programing sketch

Title:

valuation of Urban land use in religious cities with stress in
pilgrimage passes
(sample:navvab boulevard in mashhad metropolise)

Gide professor:

Mr Esmaeil Ali Akbari

Counselor professor:

Mr Mstafa Taleshi

Student:

Hamta Delghandi
Summer 1388

فصل اول: طرح تحقیق / کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- بیان مسأله	۲
۳-۱- ضرورت و اهمیت موضوع	۴
۴-۱- اهداف	۵
۵-۱- پیشینه مطالعاتی	۵
۶-۱- فرضیه ها	۶
۷-۱- روش تحقیق	۶
۸-۱- قلمرو موضوع (زمانی ، مکانی و موضوعی)	۷
۹-۱- تعریف واژه ها و اصطلاحات	۷
۱۰-۱- مسائل و مشکلات تحقیق	۷

فصل دوم: مفاهیم پایه و مبانی نظری

۱-۲- تعریف ساخت شهری	۱۰
۲-۲- عناصر ساخت شهری	۱۰
۱-۲-۲- میدان	۱۰
۲-۲-۲- گذر	۱۱
۱-۲-۲-۲- گذر مسکونی (اقامتی)	۱۱
۲-۲-۲-۲- گذر تجاری	۱۱
۳-۲-۲-۲- گذر فرهنگی	۱۲
۴-۲-۲-۲- گذر زیارتی	۱۲
۳-۲-۲- خیابان	۲۰
۱-۳-۲-۲- مفهوم خیابان (جهان و ایران)	۲۰
۲-۳-۲-۲- اهمیت خیابان	۲۲
۳-۳-۲-۲- کارکرد خیابان	۲۳
۴-۳-۲-۲- خیابان فضای شهری	۲۴
۴-۲-۲- راه	۲۵
۱-۴-۲-۲- پیاده راه (حرکت پیاده)	۲۶

- ۲۶..... اهمیت پیاده راه. ۲-۴-۲-۲
- ۲۷..... جایگاه حرکت پیاده در شهرسازی گذشته و معاصر ایران ۳-۴-۲-۲
- ۲۸..... کارکردهای پیاده راه. ۴-۴-۲-۲
- ۲۸..... گذرهای ویژه پیاده. ۵-۴-۲-۲
- ۲۹..... فضاهای شهری و الگوهای رفتاری ۳-۲
- ۳۰..... شهر و زیارت. ۴-۲
- ۳۰..... زیارت. ۱-۴-۲
- ۳۰..... گردشگر و زائر. ۲-۴-۲
- ۳۱..... اهمیت سفر از دیدگاه اسلام. ۳-۴-۲
- ۳۲..... شهرهای زیارتی. ۴-۴-۲
- ۳۶..... عناصر مذهبی در شهر اسلامی. ۵-۴-۲
- ۳۷..... مسجد. ۱-۵-۴-۲
- ۳۸..... مصلی. ۲-۵-۴-۲
- ۳۸..... سقاخانه. ۳-۵-۴-۲
- ۳۹..... حوزه های علمیه. ۴-۵-۴-۲
- ۳۹..... تکایا. ۵-۵-۴-۲
- ۴۰..... حسینیه ها. ۶-۵-۴-۲
- ۴۱..... امامزاده. ۷-۵-۴-۲
- ۴۳..... بقعه متبرکه. ۸-۵-۴-۲
- ۴۴..... آستانه. ۹-۵-۴-۲
- ۴۵..... برنامه ریزی کاربری اراضی شهری. ۵-۲
- ۴۶..... اهداف برنامه ریزی کاربری اراضی شهری. ۶-۲
- ۴۸..... اهداف کلان. ۱-۶-۲
- ۴۸..... اهداف خرد. ۲-۶-۲
- ۴۸..... کارایی. ۱-۲-۶-۲
- ۴۸..... برابری (تعادل). ۲-۲-۶-۲
- ۴۸..... پایداری. ۳-۲-۶-۲
- ۴۸..... رفاه عمومی. ۴-۲-۶-۲
- ۴۹..... معیارهای مکانیابی در برنامه ریزی کاربری اراضی شهری. ۷-۲

۵۰	۱-۷-۲- سازگاری.....
۵۰	۲-۷-۲- آسایش.....
۵۰	۳-۷-۲- کارایی.....
۵۰	۴-۷-۲- مطلوبیت.....
۵۰	۵-۷-۲- سلامتی.....
۵۰	۶-۷-۲- ایمنی.....
۵۰	۸-۲- معیارهای ارزیابی کاربریهای اراضی شهری.....
۵۱	۹-۲- روشهای ارزیابی کاربری اراضی شهری.....
۵۲	۱۰-۲- جمع بندی مفاهیم و مبانی نظری.....

فصل سوم: ساختار شناسی محور نواب

۵۵	۱-۳- تکوین و توسعه شهر مشهد.....
۵۶	۲-۳- معرفی محور نواب.....
۶۲	۳-۳- عناصر مهم شهری.....
۶۵	۴-۳- ساخت اجتماعی- اقتصادی محدوده محور نواب.....
۶۵	۳-۴-۱- وضع اجتماعی محدوده محور.....
۶۵	۳-۴-۲- ساختار فعالیت و اشتغال.....
۶۶	۳-۴-۳- ساختار جمعیت.....
۶۷	۳-۴-۳- ۱- جمعیت ساکن.....
۶۸	۳-۴-۳- ۱-۱- دلایل انتخاب محدوده برای اقامت یا اشتغال.....
۶۸	۳-۴-۳- ۲- جمعیت غیر ساکن.....
۶۹	۳-۴-۳- ۱-۲- دلایل انتخاب محدوده برای اقامت زائرین.....
۶۹	۳-۵- کاربرد فضای خیابان نواب.....
۷۰	۳-۵- ۱- نیازهای ویژه کاربران.....
۷۱	۳-۶- ترکیب کاربریهای محور.....
۷۵	۳-۶- ۱- کاربریهای تجاری.....
۷۷	۳-۶- ۲- کاربریهای اقامتی.....
۷۸	۳-۶- ۳- کاربریهای خدماتی.....
۷۹	۳-۶- ۴- کاربریهای آموزشی و مذهبی.....
۸۰	۳-۷- همجواری کاربری اراضی محور.....

- ۸۵..... ۸-۳- جایگاه محور نواب در طرح تفضیلی.
- ۸۷..... ۱-۸-۳ - جایگاه محور نواب در محدوده شارستان.....
- ۸۹..... ۲-۸-۳ - جایگاه محور نواب در حوزه خیابانهای شعاعی.....
- ۸۹..... ۳-۸-۳ - جایگاه محور نواب در حوزه ره باغها.....
- ۹۲..... ۴-۸-۳ - جایگاه محور نواب در حوزه شبکه پیرامونی.....
- ۹۲..... ۵-۸-۳ - جایگاه عملکردی محور و شرایط کالبدی آن.....
- ۹۳..... ۹-۳- جمع بندی و نتیجه گیری.....

فصل چهارم: تحلیل کاربری اراضی محوربر اساس گذر زیارتی

- ۹۵..... ۱-۴- تحلیل سازگاری کاربری اراضی محور.....
- ۹۷..... ۲-۴- کاربریهای مزاحم و موانع بازدارنده گذر زیارتی در محدوده محور.....
- ۹۸..... ۱-۲-۴- کاربریهای خاموش.....
- ۹۸..... ۲-۲-۴- عدم ایمنی متقابل پیاده و سواره در مقابل یکدیگر.....
- ۱۰۰..... ۳-۲-۴- کاربریهای افزایش دهنده ترافیک.....
- ۱۰۰..... ۴-۲-۴- کاربریهای مولد آلودگی محیطی.....
- ۱۰۱..... ۵-۲-۴- کاربریهای مولد آلودگی صوتی.....
- ۱۰۱..... ۶-۲-۴- کاربریهای صلب کننده آرامش محور.....
- ۱۰۱..... ۷-۲-۴- موانع خاطره انگیز بودن محور.....
- ۱۰۲..... ۸-۲-۴- کمبود کاربریهای اقامتی.....
- ۱۰۲..... ۳-۴- پتانسیل های محور جهت پیدایش گذر زیارتی.....
- ۱۰۲..... ۱-۳-۴- حرم امام رضا(ع).....
- ۱۰۳..... ۲-۳-۴- وجود مساجد و حسینیه ها.....
- ۱۰۳..... ۳-۳-۴- مراکز و بناهای واجد ارزش تاریخی.....
- ۱۰۴..... ۴-۳-۴- وجود کاربریهای خدمات رسان.....
- ۱۰۵..... ۵-۳-۴- وجود هیاتهای شهرستانیهای مقیم مشهد.....
- ۱۰۵..... ۶-۳-۴- وجود ساختمانهای فرسوده خالی از سکنه.....
- ۱۰۶..... ۷-۳-۴- ارتفاع مناسب بناهای موجود (خط افق دید).....
- ۱۰۶..... ۸-۳-۴- ترافیک قابل اصلاح.....
- ۱۱۱..... ۴-۴- جمع بندی و نتیجه گیری.....

فصل پنجم : ارزیابی فرضیه ها و نتیجه گیری و ارائه یافته ها

- ۱-۵- ارزیابی فرضیه ها..... ۱۱۳
- ۲-۵- ارائه پیشنهادات و راهکارها..... ۱۱۸
- منابع و مأخذ..... ۱۲۲

فهرست جداول :

- ۱-۲: اهداف کلان در برنامه ریزی کاربری اراضی شهری..... ۴۷
- ۱-۳: فعالیت در محدوده محور نواب ۱۳۸۰-۱۳۸۵..... ۶۶
- ۲-۳: جمعیت در محدوده محور نواب ۱۳۸۰-۱۳۸۵..... ۶۷
- ۳-۳: دلایل انتخاب محدوده برای اقامت یا اشتغال..... ۶۸
- ۴-۳: دلایل انتخاب محدوده برای اقامت زائرین..... ۶۹
- ۵-۳: مساحت و سرانه کاربری اراضی..... ۷۲
- ۶-۳: در صد مجاورت کاربری اراضی..... ۷۲
- ۱-۴: راهکارهای پیشنهادی جهت دستیابی به یک گذر زیارتی..... ۱۰۷

فهرست تصاویر :

- ۱-۲- مسیر سواره و پیاده در استکهلم..... ۱۹
- ۱-۳- حوزه علمیه عباسقلی خان..... ۶۲
- ۲-۳- موقعیت حوزه علمیه عباسقلی خان..... ۶۲
- ۳-۳- مسجد مصلی..... ۶۳
- ۴-۳- موقعیت مسجد مصلی در محور نواب..... ۶۳
- ۵-۳- هتل آپارتمان توس..... ۶۴
- ۶-۳- موقعیت هتل آپارتمان توس در محور نواب..... ۶۴
- ۷-۳- بازار بزرگ امین..... ۶۴
- ۸-۳- موقعیت بازار بزرگ امین در محور نواب..... ۶۵
- ۹-۳- وضع موجود کاربریها در بدنه شمالی..... ۷۳
- ۱۰-۳- وضع موجود کاربریها در بدنه شمالی..... ۷۴
- ۱۱-۳- وضع موجود کاربریها در بدنه شمالی..... ۷۴
- ۱۲-۳- وضع موجود کاربریها در بدنه شمالی..... ۷۴
- ۱۳-۳- وضع موجود کاربریها در بدنه جنوبی..... ۷۴
- ۱۴-۳- وضع موجود کاربریها در بدنه جنوبی..... ۷۵
- ۱۵-۳- نحوه استقرار کاربریهای هم صنف..... ۷۶
- ۱۶-۳- داروخانه در مجاورت فروشگاه مواد غذایی و جواهر فروشی..... ۷۷
- ۱۷-۳- موقعیت داروخانه در مجاورت فروشگاه مواد غذایی و جواهر فروشی..... ۷۷
- ۱۸-۳- نحوه مجاورت ساختمانهای اقامتی - تجاری در وضع موجود..... ۷۸
- ۱۹-۳- نحوه پراکندگی بانکها..... ۷۹
- ۲۰-۳- مسجد صاحب الزمان در محور..... ۷۹
- ۱-۴- کاربریهای محور نواب..... ۹۵
- ۲-۴- کاربریهای محور نواب..... ۹۵
- ۳-۴- کاربریهای محور نواب..... ۹۶
- ۴-۴- کاربریهای محور نواب..... ۹۶
- ۵-۴- کاربریهای محور نواب..... ۹۶
- ۶-۴- ماتریس سازگاری در رابطه با گذر زیارتی..... ۹۷
- ۷-۴- ریز کاربریهای مشابه..... ۹۹

- ۸-۴- ریز کاربریه‌های مشابه..... ۹۹
- ۹-۴- محل استقرار ایستگاههای حمل و نقل عمومی..... ۱۰۰
- ۱۰-۴- کالبد فرسوده و کهنه محور ۱۰۱
- ۱۱-۴- مهمانپذیر با کالبدی بسیار فرسوده..... ۱۰۲
- ۱۲-۴- مسجد صاحب الزمان..... ۱۰۳
- ۱۳-۴- مدرسه علمیه عباسقلی خان..... ۱۰۴
- ۱۴-۴- موقعیت مدرسه علمیه عباسقلی خان در محور..... ۱۰۴
- ۱۵-۴- بازار بزرگ امین..... ۱۰۵
- ۱۶-۴- موقعیت بازار امین در محور..... ۱۰۵
- ۱۷-۴- نمایی از ساختمانهای کهنه و خالی از سکنه..... ۱۰۶

فهرست نقشه ها :

- ۳-۱- موقعیت محله پایین خیابان..... ۵۸
- ۳-۲- موقعیت منطقه ثامن..... ۶۰
- ۳-۳- موقعیت منطقه ثامن در منطقه نواب..... ۶۱
- ۳-۴- موقعیت حوزه های تعریف شده در طرح تفضیلی..... ۸۶
- ۳-۵- موقعیت محور نواب نسبت به شارستان..... ۸۸
- ۳-۶- موقعیت ره باغها نسبت به طرح تفضیلی..... ۹۱
- ۴-۱- طرح پیشنهادی جهت دستیابی به یک گذر زیارتی مطلوب.....

تقديم به:

" پدر و مادر عزیزم که درس چگونه زیستن را به من آموختند."

تقدیم به:

" همسر م که همواره در این راه پشتیبانم بود "

تشکر و قدردانی :

سپاس خداوند را که به ما توانایی علم آموزی و دانش پژوهی عنایت فرمود .
بر خود فرض می دانم از کسانی که در به ثمر رسیدن این تحقیق بنده را راهنما و مشوق بودند ،
تقدیر و تشکر نمایم .

سپاس و تشکر خود را از جناب آقای دکتر علی اکبری به خاطر هدایت و راهنمایی مستقیم
تحقیق اعلام می دارم و در برابر تواضع و فروتنی و منش انسانی ایشان سر تعظیم فرود
می آورم.

از جناب آقای دکتر طالشی به عنوان استاد مشاور و به خاطر زحمات گوناگون و بی دریغ
ایشان تقدیر و تشکر می کنم .

از دوست عزیزم خانم مهندس سمیرا خرم که همواره خالصانه و بی دریغ از ابتدای این مسیر
در کنارم بود تشکر می کنم.

از دوست خوبم خانم مهندس شایسته فر در شهرداری مشهد به دلیل قرار دادن منابع و امکانات
مورد نیاز تشکر می کنم .

از خواهر عزیزم خانم دکتر رزیتا دلفندی به دلیل تشویق و هدایت من به سوی دانشگاه تشکر
می کنم .

و در پایان از همسرم که خالصانه از ابتدا تا انتهای مسیر حامی و پشتیبانم بود سپاسگذاری می
نمایم .

چکیده:

وجود حرم مطهر امام رضا و مسافرانی که به رقم بیش از ۱۴ میلیون نفر در سال از سراسر کشور ایران و دیگر کشورها به قصد زیارت به شهر مشهد مراجعه می کنند ، موجب تغییراتی در شهر به خصوص در بافت اطراف حرم حاکم گردیده است . به طوریکه در حال حاضر دوگانگی خاصی در این محدوده به چشم میخورد . از سویی به علت وجود بیش از پنجاه و دو هزار نفر ساکن ، بخش بزرگی از محدوده به بناهای مسکونی و خدمات محله ای ساکنان اختصاص یافته که در طول زمان و به تدریج شکل گرفته اند و از سوی دیگر وجود زائران بی شمار و نیاز روز افزونشان به خدمات و امکانات رفاهی ، موجب پدید آمدن فضاهاى خدماتی در مقیاس شهری و منطقه ای شده است . محور نواب در این محدوده به عنوان یکی از چهار محور منتهی به حرم امام رضا به دلیل نقش ارتباطی در انتقال زائرین به طرف حرم از اهمیت بسیاری برخوردار است . وجود کاربریهای ناسازگار و همجواریهای ناهمگون سبب ایجاد ترافیکیهای غیر ضروری گردیده به طوری که این محدوده دچار آشفته‌گی چشمگیری شده است . از سوی دیگر فرسودگی و عدم کارایی بافتهای شهری پیرامون حرم مطهر امام رضا به گونه ای است که فاقد ظرفیتهای مناسب برای دستیابی به اهداف اولیه فرهنگی و مذهبی مجموعه است .

اطلاعات اصلی تحقیق در بخش مبانی نظری از طریق مدارک کتابخانه ای و مراجع موجود داخلی و خارجی و نیز استفاده از اینترنت جمع آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته اند . در بخش آمار نیز از داده های وضع موجود از اطلاعات مربوط به سرشماریهای کشور و بررسیهای موردی و محلی و پایگاههای ادارات تابعه بهره گیری شده است . اطلاعات دیگر از طریق گفتگو با مسئولین و مراجعین ادارات و نیز بررسیهای میدانی و گفتگو با شهروندان و زائرین استفاده کننده از محور نواب گردآوری شده است . در نتیجه این بررسیها و استفاده از ماتریس سازگاری و مطالعه همجواریها و نیازهای زائرین و همچنین مطالعه مشخصات یک گذر زیارتی عدم هماهنگی و همسویی ترکیب کاربریهای حاشیه محور نواب با نیاز زائران و عملکرد زیارتی - مذهبی اثبات گردیده است که با بازنگری در الگوی توزیع این کاربریها به یک گذر زیارتی مطلوب دست می یابیم .

هر روز به جمعیت شهر ها افزوده می شود و نیاز به خدمات و تسهیلات زندگی در چنین مکانهایی اهمیتی دو چندان میابد جایگزینی این خدمات و جمعیت اضافی نیازمند فضای مناسب از یک طرف و بودجه های کلان ملی از طرف دیگر میباشد تعیین محل استقرار این گونه تسهیلات عمدتا توسط طرحهای جامع شهری انجام میشود این طرحها نیز بدلیل روشهای مطالعه و پیشبینی از کارایی چندانی بر خوردار نیستند حتی در صورتیکه چنین طرحهایی با دقت و با ظریب اطمینان بالایی نسبت به تعیین مکان خدمات اشتغال و سکونت جمعیت شهر اقدام نمایند مسولین و اداره کنندگان شهری به صورت موردی و کاملا جدا از کلیت سیستم شهر وبدون بررسی تاثیرات ترافیکی و زیست محیطی ، کاربریها و تراکمیهای ساختمانی را تغییر می دهند تا منابع ملی مورد نیاز خود را تامین کنند .

این مشکل در شهر های زیارتی که مخاطبینی از دیگر شهر ها دارد دو چندان می نماید و چنین روندی در سیستم شهری ، ناهنجاریهای بسیاری را به وجود می آورد که یکی از آنها بر هم خوردن چهره مناسب شهری است و تبعاتی چون خستگی ، فشار روانی ، اتلاف وقت ، آلودگی محیطی ، آسیبهای وارده به میراث فرهنگی و اماکن مذهبی و در نهایت بیگانگی با این اماکن و ذهنیت نامناسب از این شهرها برای زائرین و نیز خود شهر وندان شهر میباشد . این مطالعه در شهر مذهبی مشهد انجام شده است . این شهر با قریب دو میلیون و پانصد هزار نفر جمعیت و جذب سالانه ۱۲ میلیون زوار و مسافر یکی از بزرگترین کلان شهرهای مذهبی ایران و جهان و در واقع یک شهر ملی به شمار می آید چرا که از هر ۶ نفر ایرانی ، سالانه یک نفر به این شهر مسافرت می کند و به طور میانگین ۷ روز در آن اقامت دارد . محور نواب صفوی که یکی از محورهای واصل به حرم مطهر می باشد ، سالانه پذیرای خیل عظیمی از این زائرین می باشد و به دلیل عدم مطالعات لازم در نظام استقرار کاربریها در آشفتهگی بسیاری به سر می برد .

هدف از انجام این مطالعه ارائه طرحی بهینه جهت ساماندهی نظام کاربریها و سیمای بصری محور متناسب با ایفای نقش عملکردی محور در فضای کالبدی شهر و بالابردن سطح کیفیت خدمات رسانی به زائرین و نهایتا تغییر محور در جهت تبدیل به یک گذر زیارتی مناسب با شان و عملکرد ملی و بین المللی حرم امام رضا می باشد . در این تحقیق پس از مطالعات انجام شده در زمینه مبانی و مفاهیم پایه و تئوریک موضوع ، محور نواب به تفصیل شناسایی شده و مسائل و مشکلات و نیز پتانسیلهای آن در جهت شکل

گیری یک گذر زیارتی بررسی شده اند و نهایتا با کمک این مطالعات و نیز نیازهای یک گذر زیارتی ، به ساماندهی محور نواب پرداخته شده است .

فصل اول :

طرح تحقیق / کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه :

امروزه صنعت جهانگردی در بسیاری از کشورها به منزله نمادی از هویت فرهنگی و یکی از منابع مهم کسب درآمد ارزی است. با توجه به فرهنگ و آداب و رسوم مردم یکی از جاذبه های فرهنگی وجود اماکن مذهبی در برخی از شهرها از جمله شهر مشهد می باشد. شهر مشهد به لحاظ وجود بارگاه مطهر امام رضا از اهمیت ویژه ای برخوردار می باشد که طی آن همه ساله جاذب زائرین و مشتاقان بسیاری از سراسر دنیا می باشد. این مسئله به بستر سازی مناسب جهت پذیرش این افراد نیاز دارد و بدون در نظر گرفتن نیازها و تمایلات گروههای استفاده کننده این مهم امکان پذیر نمی باشد. در این فصل مسئله اصلی مورد تحقیق تشریح شده است. سپس سوالات و پرسشهای مورد نظر مطرح گشته اند و بر این اساس فرضیات تحقیق بیان شده اند. در بخش بعدی ضرورت و اهمیت موضوع مورد بررسی قرار گرفته و اهداف تحقیق و کاربردهای آن مطرح گشته اند. و پیشنهاد مطالعه، روش تحقیق و قلمرو موضوع از عناوین بعدی این مبحث می باشند که در در بخش قلمرو، موضوع به لحاظ زمانی، مکانی و موضوعی مورد بررسی قرار گرفته است. پس از تعریف واژه ها و اصطلاحات در این فصل به بیان مسائل و مشکلات تحقیق و برنامه زمان بندی پرداخته شده است.

۱-۲ بیان مسأله:

شهرها چه در دنیای توسعه یافته و چه در کشورهای در حال توسعه در آستانه سده بیست و یکم تنشهای تازه ای در مقابل خود دارند. تا ۱۸۰۰ میلادی جمعیت شهرنشین تنها ۳ درصد جمعیت جهان را تشکیل میداد. بدنبال انقلاب صنعتی در قرن هیجدهم و رشد سریع تولیدات و چرخش اساسی در اقتصاد شهری، افزایش چشمگیر درآمدهای شهری و افزایش ناگهانی مهاجرت از روستا به شهر، رشد جمعیت شهری شتاب گرفته و باعث رشد شهرنشینی گردید. (ژان برنارشاریه، ۱۳۷۴:ص ۱۵) به نحوی که بسیاری از مراکز شهری نتوانستند خود را با هجوم ناگهانی مهاجران تطبیق دهند در نتیجه شهرها از نظر اقتصادی - اجتماعی دچار نارساییهایی شدند که در بسیاری از موارد به صورت مسائل حاد جلوه گر شد. در قالب همین نارساییها محیط زیست نیز در اثر